

Az Év madara a zöld küllő

A harkályfélék családjába tartozó mintegy 250 madárfaj Földünk szárazföldi területeinek nagy részét benépesíti, a család tagjai erősen kötődnek a fákhoz. Európában tíz, hazánkban kilenc fajuk honos.

A zöld küllő gerle termetű, zömök harkályunk. Méretben a család hazai tagjai közül csupán egy, a varjú nagyságú fekete harkály előzi meg. Hátoldala élénk olajzöld színű, amely messziről feltűnik, és ezáltal minden hazai madárfajtól könnyű elkülöníteni. A kifejlett madarak fejtetője és tarkója kárminpiros színű. A hímek széles, kárminpiros barkója feketével szegett, a tojóké egyszínű fekete. Arcának hátulsó része, valamint nyakának oldala világossárga, a hasoldala zöldesszürke színű, a lágyék táján sötétebb sávozás látható. Különösen röptében tűnik fel sárgászöld farkcsíkja, valamint barnásfekete, krémszínű csíkokkal díszített kézevezői. Csőre és a lábai szürke színűek.

A zöld küllő mozgékony, vigyázó madár. Röpte surrogó, erőteljes, jellegzetesen hullámvonalas. Gyakran akkor látni, amikor felriadva elszáll. Ilyenkor zöld hátoldala és sárga farkcsíkja miatt könnyen felismerhető. Hangja messze hangzó, éles, csengő „klü-klü-klü”, vagy „kju-kju-kjukk” kiáltás. Magyarországon találkozhatunk közeli rokonával, a jóval ritkább és kisebb termetű hamvas küllővel is, amely inkább a hegy- és dombvidéki erdők lakója.

Az idei Év madara országsszerte elterjedt költő madarunk, amely erősen kötődik a fákhoz. Egyaránt előfordul sík-, domb- és hegyvidéki erdeinkben, de a legmagasabb hegyvidéki területekről hiányzik. Kerüli a nagy kiterjedésű, zárt erdőket. Kedveli a tisztásokkal tarkított elegyes erdőket, erdőszéleket, különösen, ha idős fákat is talál bennük. Fontos, hogy az élőhelyén a fák mellett gyepeket is találjon.

Fészekodvait saját maga készíti. Ehhez előszeretettel választ belülről korhadt, vagy teljesen száraz, vastag ágakat, fákat. A megfigyelések szerint hegy- és dombvidékeinken a leggyakrabban idős tölgy- vagy bükkfába véste odúját. Síkvidékeinken gyakran választ nyárfát, de szívesen telepszik meg más fafajokban is. A küllőodúk röpnylásának átmérője a vizsgálatok alapján 62 mm-nek bizonyult. Általában évente új odút készít.

A zöld küllő meglehetősen területhű. Párba állása többnyire már tél végén megtörténik. Nász idején a hím és tojó gyakran hallatja kacagó kiáltását. A fészekodó készítését általában március második felében kezdik el. A munkálatok 2–3 hétig is eltarthatnak. A tojásrakás ideje változó, de a leggyakrabban április második felére esik. 5–7 fehér, fényes felületű tojását az odú csupasz aljára, a vésésből visszamaradt forgácstörmelékre rakja. A szülők felváltva kotlanak, de azt csak a legutolsó tojás lerakása után kezdik el. 16–19 napi kotlást követően kelnek ki a fiókák. Mindkét szülő, felváltva etet. Miután a kifejlett, röpképes fiókák elhagyják az odút, a szülők még néhány hétig etetik utódaikat, majd nyár végén szétszéled a család, a fiókák önálló életet kezdenek. Évente csupán egyszer költ.

A zöld küllő az európai harkályok közül a leginkább hangyafogyasztásra specializálódott faj a nyaktekercs mellett. Ezzel magyarázható, hogy a többi harkályféléttől eltérően sokkal több időt tartózkodik a talajon, ahol szökdecseivel közlekedik. Ilyenkor megfigyelhető, amint ugrálva keresgéli kedvenc táplálékát, a hangyákat.

Mellettük természetesen más talajlakó rovarokat is szívesen fogyaszt. A talajszint mellett a fák törzséről, vagy a korhadó fákból, fatuskókból is összeszedi, kivési a rovarlárvákat és egyéb kéreg alatt élő rovarokat. A mély járatokban élő rovarokat hosszan kiölthető, ragadós végű nyelvvel szedi össze rejtekhelyéről. Nyáron és ősszel olykor gyümölcsöt, így cseresznyét, szőlőt és körtét is fogyaszthat. A harkályfélékre általában jellemző a területhűség, de a zöld küllő még a harkályféléken belül is kiemelkedő. Állandó madarunk, amely megszokott élőhelyét nemigen hagyja el.

A zöld küllő Magyarországon 1901 óta védett faj. Hazai állományát a legújabb, 2014–2018 közötti felmérések szerint 15–17 000 párba becsülik a szakemberek, amely nem veszélyeztetett.

Az Év madarának más harkályfélékhez hasonlóan fontos szerepe van az odúk készítésével, amelyek idővel más, odúban költő, de azt készíteni nem tudó madárfajok egyedei, továbbá emlősök, így többek között denevérek, pelék, valamint darazsak és méhek használhatnak költő- és búvóhelyként. A zöld küllő testméreténél fogva nagyobb méretű odúkat alakít ki, amelyeket nagyobb testű odúlakó madarak, így a fokozottan védett szalakóta, füleskuvik és kuvik, valamint a búbos banka és a csóka mellett kisebb termetű fajok, mint a seregély, a csuszka, a cinegék és a verebek is szívesen elfoglalnak.

Állományát leginkább a mező- és erdőgazdálkodás veszélyeztetheti, mivel fennmaradásához mozaikosan előforduló fás és gyeves élőhelyekre egyaránt szüksége van. A zöld küllő szorosan kötődik élőhelye hangyapopulációjához. Ezért minden olyan tevékenység veszélyezteti, amely károsan hat egy adott terület hangyaállományára, legyen az vegyszerezés, műtrágyázás, gyp felületetés vagy beszántás.

Az erdészek idős fák meghagyásával segíthetik elő, hogy állománya ne csökkenjen. Lakott területek közterületein élő állományait az önkormányzatok illetékesei segíthetik az idős fák kíméletével. Meglévő élőhelyein fontos a mozaikosság fenntartása, megőrzése. Csak így segíthetjük elő az év madarának hosszú távú fennmaradását.

Andrészi Pál okl. erdőmérnök
Fotó: **Dr. Molnár Gyula**

